

# Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal  
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

## SARAJEVO ZA POČETNIKE

Ozren Kebo

### Moj paradoks je potpun:

Ne želim da se sjećam, a ne mogu da zaboravim. Sredinom 1992. godine mislio sam da će to prestati za nekoliko dana. Sredinom 1995. godine shvatio sam da neće završiti nikada. Između ove dvije pogrešne prognoze počiva agonija grada koji je duže mogao izdržati bez vode nego bez cigareta. Danas, mnogo godina kasnije, kada opsadu Sarajeva pokušavam sagledati i sažeti, često se pitam je li imalo smisla zapisivati. I to onako - sirovo, bez distance kao neprikosnovene majke svakog ozbiljnog pisanja.

Odgovor na to pitanje ne znam. *Sarajevo za početnike* za mene je mučna uspomena. Najradije bih da nije bilo razloga za ovakvu knjigu. A kad već nije moglo drukčije, i kada ne postoji institucija opoziva već napisanog i doživljenog, onda mi za utjehu ostaje spoznaja da ovaj promašaj nije ništa gori od ostalih koje sam u životu napravio.

Promašaji i porazi, to je sve što nam na kraju ostane. Živjeli.

### UOBIČAJENI DAN:

**8,17** - djevojka na mostu, pravo u glavu. Glasa nije pustila.

**9,00** - snajper ne prestaje. Tijelo djevojke još je tamo, niko mu ne može prići.

**9,30** - granate po Velepekari. Ionako nema hljeba.

**10,00** - granate po tramvajskoj stanici. Ionako ne rade tramvaji.

**10,22** - jedan mladić trči do tijela, onaj odozgo dvaput puca na njega. Mladić se sklanja iza kontejnera i više se ne pojavljuje.

**10,45** - Con Coughlin, novinar *Sunday Telegrapha*, na BBC-u: "Ko je god bio u Sarajevu i vidio kako se Srbi ponašaju, poželio je vojnu intervenciju. Takvu bahatost ne može shvatiti niko ko je nije doživio".

**10,53** - mladić izvireuje iza kontejnera, puzi do djevojke, obuhvata

je lijevom rukom i onda, i dalje puzeći, vuče nazad. Težak prizor: krvava glava koja visi, krici ljudi koji to gledaju sa prozora, mladić koji opet nestaje iza kontejnera.

**11,00** – granate, granate, granate...

### **NAZOVI KARADŽIĆA RADI UBISTVA:**

U mirni dan padne granata. U tim trenucima važno je preživjeti prvu. Ona je najgora. Dolazi iznenada i niko je ne očekuje, iako svi znaju da je to Sarajevo i da je to 1992. godina.

Najgora je, dakle, prva granata. Drugu svijet već dočeka spreman: u podrumu, ili po hodnicima. Ali ne svi. Kad padne prva, dok ostali bježe u zaklon, izbezumljene majke lete na prozor i sazivaju djecu po dvorištu. Amire, Mirsade, Matija, Zorane, Dženana. Ko kad je u Sarajevu svih vjera. Da nije granata, bilo bi to divno čuti, to sazvučje. Ovako, zna se da je to posmrtna prozivka i samo treba pažljivo slušati. Najmanje jedno ime nikad se više neće odazvati.

Amir je tu, javio se i odmah uletio u haustor. I Mirsad je tu, eno ga već u kući. Matija – tu. Zoran – živ, malo ruka krvari, ali ništa opasno. Majke, jedna po jedna, završavaju prozivku, zatvaraju prozor i njihova sjena brzo nestaje iza UNHCR-najlona. Ali jedna još nije gotova, ona što doziva Dženanu.

Treba slušati njen glas, on sve govori. Ko umije da osluškuje, iz njenog dozivanja može jasno vidjeti kako majku sustiže istina o ubijenom djetetu. Ona bi da bude mirna, ne radi svijeta, nego radi sebe same. Ne da slutnji da je osvoji i doziva curicu prividom od bezbrižnog glasa. Poslije petog neodaziva napušta privid i prepušta se očaju. Više ne doziva, nego vrišti. Zove Dženanu, ali mala ne čuje. Dženana leži u dvorištu, nepomična, neumoljivo gluha na majčino dozivanje. Smrt je stanje bez zvukova. Njeno tijelo više nije tijelo, u njemu nema života. To je tek privid djeteta koje je sve do maloprije postojalo u Sarajevu i čija je jedina krivica što je živjelo 12 kilometara daleko od Pala, kad je posrijedi geografija, i što je živjelo u doba Radovana Karadžića, kad je riječ o historiji. Tu, na tom mjestu gdje se sudaraju povijest i zemljopis, dijete i minobacač, koordinate i granate, privid i sudbina, Boutros Ghali i David Owen, Rusija i Francuska, Britanija i Grčka, NATO pakt i zaštićena zona, tu ginu naša djeca.

### **PADA PRVI SNIJEG:**

U decembru, kad napada snijeg, tišina postane dominantan zvuk. Nema automobila, nema tramvaja, nema nikakve buke. Kontraevolucija, grad se topi u selo. Sjećanje na ono predratno, urbano Sarajevo gubi svaki smisao pred rustikalnom atmosferom koju isijava ulica. Sudarila su se dva svijeta podjednako nestvarna. Privid gospodari ovim prostorima. Ulicom prolazi čovjek sa kariolom i djetetom. Disharmoničan par, čovjek i to njegovo dijete. On je obučen bez ikakvog stila: gumene čizme, radničke pantalone, jakna iz civilne zaštite. Rasparene rukavice. Dijete ima najviše tri godine i u ovom prizoru ono je antipod čovjeku: žive, komplementarne boje skafandera i kapa s velikom pufnom na vrhu. Mali je živ, nasmijan, ulica zvoni od njegovog smijeha. Na kraju uspijeva ubijediti oca i penje se na kariolu. Čiči od radosti dok ga čovjek gura. Sa prozora zgrade ispred koje prolaze, gledaju ih dvije djevojčice. Smiju se dječaku, ali

njihov smijeh je tužan. Sve bi dale da su i one napolju.

Ovom prizoru, da bi u potpunosti bio sarajevski, nedostaje samo jedan detalj. Poslije svega, sjećaćemo se samo takvih stvari. Nedostaje mu snajperista; on će se pojaviti kroz minut i po, kad otac i sin izbiju na raskrnicu, i bez ikakvih emocija povući obarač.

Pogodak je dječaka izbacio iz kariole i razmrskao mu glavu. Otac je od šoka zanijemio. Ljudi su se razbježali, ali to je samo prva reakcija. Neće proći ni pola minute, a oni će se svi vratiti. Jedan je taksista pokupio malog i, sumanuto vozeći, nestao prema Koševu. Najzloslutniji sarajevski prizor – golf koji sirenom krči put do bolnice. Ljudi su prišli ocu. Njemu više niko ne može pomoći. Gleda preda se i ništa ne čuje, niti ikog vidi. Za koji minut, od cijelog prizora ostaće samo prevrnutu kariola i krv pokraj nje. Prije nego što snijeg napada, napušteni će pekinezer polizati krv. Prije nego što se smrkne, nestaće i kariole. Teška su vremena i uvijek se nađe neko ko u takvim prilikama krade. Za njih je na onom svijetu rezervirano mjesto odmah do snajperiste, kaže jedna nana. Radi se o tome da su istog porijekla ravnodušnost čovjeka koji je povukao obarač i ravnodušnost čovjeka koji krade stvari ubijenih. U moralnom zakoniku religioznih ljudi ravnodušnost je vrlo blizu samog zla. To je zato što mu daje alibi. Mi tad još ništa nismo znali o našoj poziciji. Nismo znali da je beznadežna. Svako ubijeno dijete, mislili smo, povećava sramotu Evrope. Dugo nam je trebalo da shvatimo da je to tek jedno grobno mjesto više u Sarajevu. I to je ono što bi po svaku cijenu trebalo zaboraviti. Ali ne odlučujemo mi o tome šta je za zaborav, a šta za pamćenje. Prizori biraju nas, a ne mi njih. Isto kao i snajperisti.

### **A SAD MALO O PISCU, NJEGOVOJ OSOBI, PORIJEKLU I KARAKTERU VEZE SA RAZNIM GRADOVIMA:**

Ozren Kebo, 1959, neosuđivan; znak Blizanci, podznak neutvrđen. Rođen u Mostaru, zagledan u Dubrovnik, veći dio života proveo u Sarajevu, smatra da je u njegovom koraku skriveno prokletstvo: u koji god grad kroči, taj biva razoren.

Sad ispod oka mjeri Zagreb. Ali ne bi se usudio navesti granate još negdje. Zato ostaje u Bosni.

Živi i radi u Sarajevu.

Ovo mu je prva knjiga. Do sada objavljena: 1996. godine (*Dani*) i 2003. (*Zoro*) u Sarajevu, 1997. i 2009. u Francuskoj (*La Nuee Bleue*), 1998. u Švedskoj (*Bokforlaget DN*) i 2000. u Hrvatskoj (*Feral Tribune*).

Druga knjiga, roman *Kako je lijepa moja Vectra*, objavljena je 2007. godine.

“Ozren Kebo je nedvojbeno pravi pisac. Njegova prva knjiga tome je briljantan dokaz. Opsada Sarajeva – kao i opsada Madrida tridesetih, Lenjingrada četrdesetih – bit će, sada je to posve izvjesno, jedan od mitskih događaja XX stoljeća. Događaj koji je proizveo smisao, bogat simbolima i historijskim lekcijama. Strpljenje i ironija, i mi to počinjemo shvatati, glavne su vrline opsjednutih građana Sarajeva. Ozren Kebo tome je živi dokaz. Njegova minuciozna deskripcija života u Sarajevu, nemilosrdna, lucidna, puna borbene nježnosti i ljutite saosjećajnosti, za vrijeme bezgranično dugih godina opsade, prava su poslasica za čitatelje...”

---

*Jorge Semprún, Le Journal du Dimanche*

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.